

Jongeren en hun professionele toekomst: tussen droom en realisme

**Nationale enquête gerealiseerd in mei 2002
bij 1.011 jongeren van het 5^e, 6^e en 7^e jaar secundair onderwijs**

DREAM is een nationale organisatie die sinds 1999 professionele dromen, dynamisme en ondernemingszin wil opwekken bij jongeren van 16 tot 19 jaar, door hen in contact te brengen met professionele getuigen op hun werkplek.

In vier jaar hebben 18.586 jongeren, ongeveer 750 leerkrachten en 150 scholen deelgenomen aan DREAM.

Na vijf jaar wensten de verschillende DREAM actoren (leerkrachten, ouders, leerlingen, oriëntatieconsulenten, mensen uit de professionele wereld...) de motivaties van de jongeren te onderzoeken, die aan de basis van het succes van DREAM liggen. Daarom liet DREAM een enquête uitvoeren bij 1.000 leerlingen van het vijfde, zesde en zevende jaar secundair onderwijs.

De realisatie van de enquête werd toevertrouwd aan een onderzoeksteam van de ICHEC-hogeschool, dat borg staat voor de wetenschappelijke waarde van de enquête.

In dit rapport worden de nationale resultaten van deze enquête gepresenteerd.

Veel leesplezier!

Het DREAM team

Bd Brand Whitlock, 2
1150 Brussel
Tel.: 02/739 38 68

Dankwoord

Voor de realisatie van deze enquête, van de conceptie van de vragenlijst tot de redactie van het rapport, zouden we graag van harte enkele mensen bedanken:

- De 1.011 jongeren die de tijd genomen hebben om op de voorgelegde vragen te antwoorden.
- De leerkrachten die het invullen van de enquête begeleidden tijdens hun lesuur.
- De directies die toestemming gaven om de enquête aan hun leerlingen door te spelen.
- Het onderzoeksteam van ICHEC dat de verschillende etappes van de realisatie van deze enquête opvolgde en borg staat voor de wetenschappelijke waarde ervan.
- Het team van Research International, een belangrijk bedrijf op het vlak van marktonderzoek, dat zo vriendelijk was om zijn competentie en knowhow betreffende enquêtes aan te bieden door ons te helpen met de methodologie, de opmaak van de vragenlijst, en de analyse van de resultaten.
- Alle mensen werkzaam in het oriënteren van jongeren die bereid waren de eerste resultaten van deze studie te lezen, en die ons rapport met hun analyse verrijkten.

We bedanken eveneens alle partners van en medewerkers aan het DREAM Programma:

- De scholen die hebben deelgenomen aan en/of die deelnemen aan het Programma
- De mensen uit de professionele wereld die “DREAM Getuigen” worden
- De ouderverenigingen
- De PMS- en CLB-centra
- De centra voor beroepsoriëntatie
- De “Mini-Ondernemingen” en VLAJO vzw
- De instellingen en organisaties die ons in contact brengen met getuigen uit de professionele wereld: FEB-VBO, Kamers van Handel en Nijverheid, EROV, UWE, VEV,...
- De instellingen en burgerlijke bedrijven die DREAM ondersteunen en dankzij wie deelname aan het project volledig gratis is voor scholen:
 - de Minister van Economie van het Vlaamse Gewest, Jaak Gabriëls, in het kader van zijn “Actieplan Ondernemen”;
 - de Minister van Economie van het Waalse Gewest, Serge Kubla, in het kader van zijn Plan “4x4 pour entreprendre”;
 - Groep Carrefour;
 - Creyf's Interim;
 - D'Ieteren;
 - la Fondation Chimay Wartoise;
 - la Commission Communautaire Française.

Het DREAM Team

Raadgevingen aan de lezer

Het rapport is op dezelfde wijze gestructureerd als de vragenlijst voor de leerlingen, met name in vier delen:

- I. PROFIEL EN ATTITUDES VAN JONGEREN
- II. JONGEREN EN HUN BEROEP
- III. DE ANGSTEN, PASSIES EN DROMEN VAN JONGEREN
- IV. DE ENTOURAGE EN OMGEVING VAN JONGEREN

De tabellen, grafieken en commentaren stellen de **antwoorden op nationaal vlak** voor. In sommige gevallen worden meer gedetailleerde analyses vermeld in functie van de taalgemeenschap, het geslacht, het type onderwijs, ...

Bij sommige vragen konden de jongeren slechts één antwoord kiezen. Als het gegeven totaal percentage lager is dan 100%, is dat omdat het percentage van leerlingen die niet antwoordden meegerekend is. Als dit percentage erg hoog is, wordt dat vermeld. Voor andere vragen, konden de jongeren meerdere antwoorden aankruisen. In dit geval overschrijdt het totaal percentage de 100%.

De term « jongeren » die vaak gebruikt wordt, duidt op leerlingen van het vijfde, zesde en zevende secundair onderwijs.

ASO betekent Algemeen Secundair Onderwijs,
TSO betekent Technisch Secundair Onderwijs,
en BSO staat voor Beroeps Secundair Onderwijs.

De analyses per type onderwijs vermelden geen antwoorden van leerlingen van het KSO (Kunst Secundair Onderwijs), aangezien dit een erg kleine groep is.

In deze studie werd de jongeren over het algemeen gevraagd zich hun toekomst in te beelden. De gegeven antwoorden moeten dus geïnterpreteerd worden als INTENTIES van jongeren en niet als zekerheden.

Indien u bijkomende informatie wenst, aarzel niet om contact met ons op te nemen op het nummer 02/739 38 68.

Veel leesplezier!

Het DREAM Team

Inhoudstafel

<u>Dankwoord</u>	p.3
<u>Raadgevingen aan de lezer</u>	p.4
<u>Conclusie</u>	p.6
<u>Voorstellen</u>	p.9
Aan de scholen, leerkrachten en leerlingenbegeleiders.....	p.9
Aan de ouders van leerlingen.....	p.10
Aan de politici.....	p.10
Aan bedrijfsleiders.....	p.11
Aan de media.....	p.11
<u>Methodologie</u>	p.12
<u>Nationale resultaten</u>	p.13
Deel I – Profiel en attitudes van jongeren	p.14
I.1. Wat zijn de attitudes van jongeren ten opzichte van het werk?.....	p.14
I.2. Welke waarden vinden jongeren belangrijk?.....	p.15
Deel II – Jongeren en hun beroep	p.17
II.1. Hoe omschrijven ze het woord « beroep »?.....	p.17
II.2. Voelen ze zich meer aangetrokken door manueel of intellectueel werk?.....	p.18
II.3. Hebben ze een idee van het beroep en de functie die ze later wensen uit te oefenen?.....	p.18
II.4. In welke activiteitensectoren zien ze zich later werken?.....	p.20
II.5. Welke beroepen spreken hen aan?.....	p.23
II.6. Wat zijn de voornaamste redenen waarom ze een beroep kiezen?.....	p.24
II.7. Welk statuut overwegen ze?.....	p.25
II.8. Zijn ze van plan verder te studeren na het secundair onderwijs?.....	p.25
Deel III – De angsten, passies en dromen van jongeren	p.27
III.1. Wat zijn hun angsten betreffende hun professionele toekomst?.....	p.27
III.2. Hoe omschrijven ze hun droomjob?.....	p.29
III.3. Hebben ze passies?.....	p.29
III.4. Hoe stellen ze zichzelf voor binnen 20 jaar?.....	p.29
Deel IV – De entourage en omgeving van jongeren	p.30
IV.1. Hoeveel mensen uit hun persoonlijke entourage zijn volgens hen gepassioneerd door hun beroep?.....	p.30
IV.2. Welke elementen beïnvloeden hun professionele keuzes?.....	p.30
IV.3. Op wie doen ze een beroep om professionele keuzes te maken?.....	p.31
IV.4. Hoe zeker voelen ze zich bij het idee dat ze hun professionele toekomst moeten overwegen?.....	p.31
IV.5. Welke personen zouden een actieve rol moeten spelen in hun professionele oriëntatie?.....	p.32
IV.6. In welke mate voelen ze zich voorbereid op hun professionele toekomst?.....	p.32
IV.7. Welke activiteiten worden door de scholen en hun leerkrachten georganiseerd om de jongeren te helpen om hun professionele toekomst te bepalen? En welke activiteiten wensen de jongeren?.....	p.34
<u>Coördinaten DREAM</u>	p.36

Conclusie

Jongeren en hun professionele toekomst: droom – optimisme – realisme

In het vijfde en zesde secundair onderwijs rijst de **vraag naar beroepsoriëntatie bij jongeren**. We vroegen ons af **hoe zij zich op deze vraag voorbereiden**. Wat betekent een beroep voor hen? Welke beroepen willen zij uitoefenen en waarom? Met welk statuut? Zijn ze van plan hogere studies te beginnen? Wat zijn hun angsten wat hun professionele toekomst betreft? En hun dromen? Hun projecten? Wie of wat kan hen helpen om een betere keuze te maken?

Hun antwoorden zijn gekleurd door dromen, een zeker optimisme en veel realisme.

Dromen

Vage dromen...

55% van de jongeren beweert **een IDEE te hebben van het beroep op de functie** die hij/zij wil uitoefenen. Er is wel degelijk sprake van een IDEE, dat wil zeggen een **niet precies** beeld. Wanneer de jongeren gevraagd wordt om concreter te zijn en de beroepen van hun keuze te omschrijven, geven ze vreemde of vage antwoorden in de trant van « Ik zal wel iets doen in... ».

Een interessant feit hierbij is dat de **sectoren** die meisjes kiezen vrij logisch verschillen van deze die de jongens noemen. De meisjes kiezen meer voor sterk « relationele » en « waardenoverbrengende » sectoren: onderwijs, kunst, sociaalhumanitaire sector, gezondheidszorg, handel en communicatie.

De jongens richten zich op sectoren waarin ze erkenning vinden door hun knowhow te laten gelden: informatica/multimedia, sport, bouw, kunst, industrie/mechanica en economie/financiën.

We noemen het idee over het beroep vaag, omdat de jongeren de redenen waarvoor ze bepaalde sectoren afwijzen niet duidelijk aangeven. De aangehaalde redenen zijn veeleer persoonlijk (Ik houd ervan – Ik houd er niet van) dan structureel, dat wil zeggen verbonden aan de inhoud van de activiteit.

... maar precieze verwachtingen

Hun **verwachtingen ten opzichte van een beroep**, kunnen de jongeren preciezer formuleren. Hun beroep moet hun veel **autonomie**, gevarieerde **contacten** en **verantwoordelijkheid** toelaten.

De wens tot autonomie laat zich ook voelen in de keuze van het statuut. Meer dan één op twee jongeren overweegt **zelfstandige of bestuurder-werkgever** te worden. Dat wil uiteraard niet zeggen dat al deze jongeren het zullen worden, maar deze vaststelling weerspiegelt een behoefte aan **autonomie en erkenning** als individu. Bovendien vragen zelfs de jongeren die voor zichzelf een toekomst als werknemer vooropstellen autonomie, maar geen isolement, aangezien ze contacten belangrijk vinden.

De **droomjob** is met andere woorden een beroep waarin ze zich kunnen ontplooiën (gevarieerd, niet routineus, fascinerend, beantwoordend aan een droom), goed betaald, met contacten en in een goede werksfeer.

Optimisme

Zelfvertrouwen...

De jongeren zijn vrij zeker van hun persoonlijke capaciteiten (om alleen of in groep te werken), en van hun professionele toekomstplannen (67% voelt zich zeker; één op vijf maakt zich zorgen). De grote meerderheid (bijna 8 op 10 jongeren) voelt zich zelfs goed tot zeer goed voorbereid op zijn/haar professionele toekomst.

Dit zelfvertrouwen is beduidend groter dan het algemene vertrouwen in de toekomst. De meningen zijn hier verdeeld: 50% voelt zich zeker wat zijn/haar toekomst betreft, 50% is onzeker of heeft geen mening.

...afgezwakt door enkele angsten

De **belangrijkste angsten** van jongeren met betrekking tot hun professionele toekomst, zijn de volgende:

1. werkloosheid
2. zijn/haar droom of passie niet kunnen waarmaken
3. een slechte werksfeer
4. niet voldoende geld verdienen
5. niet capabel zijn, niet aan de eisen kunnen voldoen

Deze angsten vertalen zich in de functies van een beroep: de jongere financieel laten (over)leven, aangename contacten hebben, zijn/haar persoonlijke capaciteiten demonstreren en ontwikkelen.

Het **langetermijndoel** (binnen 20 jaar) van jongeren is een beroep uit te oefenen dat hen altijd evenveel boeit, hen een zeker financieel gemak geeft en een uitgebreid gezin toelaat: een vrij optimistische maar klassieke visie.

Realisme

Realisme in de visie op het beroep...

Jongeren beschouwen hun toekomstige beroep vooral als een manier om **geld te verdienen** en hun **gezin te onderhouden**, en vervolgens als een manier om hun **passie te realiseren**, maar absoluut niet als een verplichting, een opgave of een last.

Ze maken hun professionele keuzes op basis van de overeenstemming van het beroep met hun bekwaamheid en hun passies, en niet op basis van de stabiliteit, zekerheid of eenvoudigheid van het beroep.

Om hun professionele doelstellingen te bereiken, zijn de jongeren bereid tot **hogere studies** (72%), permanente bijscholingen en tot de nodige hoeveelheid werk, met respect voor het evenwicht ten opzichte van het gezinsleven.

Waar ze zich in verband met het werk het **minst** zorgen over maken, zijn de praktische modaliteiten: uurroosters, hiërarchie, hoeveelheid werk, ... In die zin blijken ze flexibel te zijn, en vrezen ze geen beperkingen.

... en in de manier om hun weg uit te stippelen

Om hen te helpen bij het **maken van beroepskeuzes**, zullen niet het advies van de ouders, noch dat van leerkrachten, vrienden, of oriëntatiespecialisten de keuze werkelijk beïnvloeden, maar wel de **concrete contacten op het terrein**.

Eén op twee jongeren beweert dat de ontmoetingen met mensen die werken in de sector die hem/haar interesseert, zijn/haar keuze zeker zal bepalen. Ze willen het advies van praktijkmensen, mensen met ervaring, om zich een concreet idee te vormen van het beroep of de functie die ze van plan zijn uit te oefenen. Het is dus de **professionele ervaring** die telt: deze van anderen, maar ook deze die de jongere zelf heeft opgedaan tijdens stages en studentenjobs.

De jongeren wensen bovendien dat de scholen, binnen het kader van de acties voor beroepsoriëntatie die ze op touw zetten, contacten met mensen uit het professionele terrein vergemakkelijken. De zes prioritaire acties die ze graag georganiseerd zouden zien zijn, in volgorde van belangrijkheid:

- ontmoetingen met beroepsmensen buiten de school
- bedrijfsbezoeken
- bezoeken aan hogescholen en universiteiten
- stages
- ontmoetingen met beroepsmensen op school

Er is een dichotomie tussen wat de jongeren wensen en de activiteiten die de scholen nu voorstellen, namelijk ontmoetingen met leerlingenbegeleiders (CLB-consulenten) en stages (vooral in het beroepsonderwijs).

Het is tenslotte interessant te weten dat manuele beroepen niet afgewezen worden, aangezien bijna één op twee jongeren zich veeleer aangetrokken voelt tot een manueel dan tot een intellectueel beroep.

Globaal gezien brengt de analyse enkele grote **verschillen tussen mannen en vrouwen** aan het licht. Op regionaal niveau is er echter geen beduidend verschil. De Brusselse, Vlaamse en Waalse jongeren zijn ten opzichte van de meeste criteria gelijklopend.

Voorstellen

De analyse van de antwoorden op de enquête leverde DREAM bruikbare raadgevingen op. Het leek de uitvoerders van de studie interessant de oproep van de jongeren om te zetten in concrete voorstellen voor acties die verschillende partijen ten goede komen, met name de mensen die zich bekommeren om de oriëntatie en tewerkstelling van jongeren: leerkrachten, leerlingenbegeleiders en pedagogen, ouders, bedrijfsleiders, politici en media.

Te nemen of te laten... afhankelijk van ieders context.

Aan de scholen, leerkrachten en leerlingenbegeleiders

- Vroeg de echte motivatie en passies van jongeren opsporen, hen vroeg laten weten dat elke richting goed is: « Je kunt beter een goede bakker zijn dan een slechte advocaat ». (Zie II.3. en III.3.)
- Een mogelijke ontwikkelingslijn in het beroep van de oriëntatiespecialist (CLB,...) is wellicht de verschuiving van consulent naar iemand die jongeren oriënteert naar professionele getuigen. De jongeren willen hun professionele keuzes verhelderd zien door de ervaring van mensen die actief zijn in de sectoren die hen interesseren. Ze willen geen advies, maar vooral uitleg over de inhoud van de beroepen. (Zie IV.2. – IV.3. – IV.5. – IV.7.)
- De jongeren willen zelf hun beroep kiezen, ervan verzekerd dat deze keuze steunt op hun capaciteiten. Ze missen echter informatie over de gewenste attitudes of specifieke gedragingen in het beroep dat hen aanspreekt. De consulent kan dus ook een ontdekker worden van de talenten van de jongere en iemand die de jongere bewustmaakt voor de verwachte gedragingen in het beroep. (Zie II.6. – IV.2. – IV.3. – IV.5. – IV.7.)
- De jongeren vrezen ontgoocheling door hun toekomstige beroep. De beroepen kunnen dus vroeg besproken worden in het programma. (Zie III.1. en IV.1.)
- De jongeren zijn bang voor werkloosheid. Werkloosheid houdt niet enkel verband met competentie, maar ook met gedrag. Vandaar ook het belang van jongeren in te lichten over de attitudes en gedragingen die vereist zijn in verschillende beroepen en functies. Is het niet zo dat gedreven mensen niet of nauwelijks werkloos zijn? (Zie III.1. en IV.1.)
- 55% van de jongeren beweert een idee te hebben over zijn/haar toekomstige beroep. Maar dit idee blijkt nog erg vaag te zijn. Ze moeten dus meer informatie inwinnen op het terrein om hun idee vorm te geven, te bevestigen, versterken of te heroriënteren. (Zie o.a. III.1.)
- De ontmoeting met beroepsmensen op het terrein zal ook de jongeren (verward in hun beroepskeuze, ook in het technisch en beroepsonderwijs) helpen die twijfelen of ze verder zullen studeren na het secundair onderwijs. (Zie o.a. II.8.)
- Manuele beroepen worden niet afgewezen (47,5% van de jongeren voelt zich meer aangetrokken tot een manueel beroep, 52,4% verkiest een intellectueel beroep). (Zie o.a. II.2.)
- Noch het advies van de ouders, noch dat van leerkrachten, vrienden, of leerlingenbegeleiders zal de jongeren werkelijk beïnvloeden, maar wel concrete contacten met het werkkterrein. De jongeren willen de raad van praktijkmensen, mensen met ervaring, om zich een meer concreet idee te vormen van het beroep of de functie die ze overwegen uit te oefenen. Het is dus de professionele ervaring die telt: deze van anderen, maar ook deze die de jongere zelf heeft opgedaan tijdens stages en studentenjobs. (Zie IV.2. – IV.3. – IV.5. – IV.7.)
- Jongeren de mogelijkheid geven om te werken in projecten waar ze actief kunnen participeren en « ondernemers » kunnen worden in hun vakgebied, onder andere via « schakelklassen ». Morgen zullen deze jongeren ook « ondernemers » zijn, mensen die initiatief nemen ten opzichte van de verwachtingen in hun professionele leven.

- ...

Aan de ouders van leerlingen

- Het is niet eenvoudig uw kinderen te helpen hun weg te vinden, zeker als ze niet vurig enthousiast kiezen voor een bepaald beroep. Door contacten met de professionele wereld te bevorderen kan dit enthousiasme gestimuleerd worden. *(Zie II.3. en deel IV)*
- Door een directe en open dialoog aan te gaan met uw kinderen over uw eigen beroep, leren de kinderen zichzelf de juiste vragen te stellen. Neem hen indien mogelijk af en toe mee naar uw werk; het zou een eerste concrete stap zijn, evenals het uitleggen van uw statuut als kaderlid, bediende, arbeider, zelfstandige,... Erg weinig leerlingen konden namelijk antwoorden op de vraag naar het statuut van hun ouders. Ze kenden daarentegen wel het beroep van hun ouders. Dit toont aan dat de jongere wel het beroep van zijn ouders kent, maar niet echt de context waarin dit beroep uitgeoefend wordt. Bovendien vindt 43% van de jongeren die menen dat anderen een rol moeten spelen in hun professionele toekomst, dat deze rol in de eerste plaats is weggelegd voor de ouders.
- Als de jongeren met hun ouders willen praten over hun beroep, is het vooral om hun ervaring te delen, en niet hun mening of raadgevingen. In feite zeggen ze dat noch het advies van de ouders, noch dat van de leerkrachten, vrienden of leerlingenbegeleiders hen echt beïnvloedt, maar wel concrete contacten op het werkkterrein. De jongeren willen het advies van ervaren mensen uit de praktijk, om zich een meer concreet idee te vormen van het beroep of de functie die ze overwegen uit te oefenen. Het is dus de professionele ervaring die telt: deze van anderen, maar ook deze die de jongere zelf heeft opgedaan tijdens stages en studentenjobs. *(Zie IV.2. – IV.3. – IV.5. – IV.7.)*
- ...

Aan de politici

- De jongeren zoeken zelfstandigheid, ze vrezen noch de inspanning, noch de hoeveelheid werk. Het woord « zelfstandigheid » betekent niet dat alle jongeren onder het zelfstandigenstatuut willen werken, maar zelfs als bedienden willen ze meer « ondernemers » zijn, dat wil zeggen dat ze meer autonomie en eigen handelingsruimte willen, met talrijke en gevarieerde contacten. De permanente bijscholing moet naar waarde geschat worden, om de medewerkers toe te laten op de hoogte te blijven en contacten te hebben in en buiten het bedrijf. *(Zie I.1. – I.2. – II.5. – II.6. – II.7.)*
- Het aantal jongeren dat als zelfstandige of bestuurder-werkgever wil werken is vrij hoog (53,3%). Ook al weten we dat ze het zeker niet allemaal zullen worden, toch vragen we ons af of we een nieuwe tendens moeten zien in deze cijfers. *(Zie o.a. II.7)*
- 60% van de jongeren zegt omringd te zijn door minder dan 4 mensen die gepassioneerd zijn door hun beroep. Om te vermijden dat ze ontgoocheld zouden zijn in hun beroepskeuze, moeten jongeren de kans krijgen om gepassioneerde mensen te ontmoeten. Niet minder dan 48% zegt dat ontmoetingen met mensen die werken in de sector van hun interesse, hun beroepskeuze zeker zouden beïnvloeden. *(Zie IV.1. en IV.2.)*
- Om te vermijden dat de jongeren ontgoocheld zouden zijn door hun beroepskeuze, zijn er buitenschoolse activiteiten nodig die concrete relaties met de werkelijkheid op het terrein mogelijk maken, namelijk contacten met mensen die een beroep uitoefenen. *(Zie deel III en IV)*
- De jongeren vragen variatie: ze willen meerdere dingen doen in hun carrière. In plaats van mensen te waarderen op basis van hun jaren ervaring, zou het beter zijn hen te beoordelen op basis van hun polyvalentie en mobiliteit. *(Zie I.1. – II.6. – III.1.)*

- De jongeren willen hun beroep aankunnen en op de hoogte blijven. Daartoe is het belangrijk alle vormen van permanente bijscholing te bevorderen: van een vakopleiding tot een postuniversitaire opleiding. *(Zie II.6. en III.1.)*
- Manueel werk wordt niet afgewezen: voor elk type werk zijn er mensen nodig. *(Zie o.a. II.2.)*
- 78% van de jongeren heeft op zijn minst één passie. Meestal is dat een sportieve, culturele of persoonlijke hobby, die hen toelaat zichzelf uit te drukken, zichzelf te realiseren,... De jongeren meer bewustmaken van het belang van de keuze van hun passies kan hen helpen bij hun beroepskeuze. In feite wensen ze dat hun beroep geheel of gedeeltelijk aansluit op hun passies. *(Zie o.a. III.3.)*

Aan de bedrijfsleiders

- Het is belangrijker de ontelbare beroepen waarin uw activiteit zich ontplooit te verkopen, dan uw bedrijf en zijn imago. Praten over het gedrag verbonden aan deze beroepen, is wat de jongeren verwachten. Zij willen een beroep dat aansluit op hun capaciteiten. *(Zie o.a. II.6.)*
- Van de eenzame, « solitaire » beroepen, « solidaire » beroepen maken: netwerken van contacten in het bedrijf bevorderen: horizontaal (tussen departementen) en verticaal (tussen de verschillende niveaus van directie en medewerkers). Geen opsluiting meer, jongeren willen contacten. *(Zie o.a. II.6.)*
- Het is goed als bedrijven aandacht hebben voor het menselijke aspect, als « like people company ». De jongere wenst in het kader van zijn professionele activiteit erkend te worden als individu. *(Zie II.6. – II.7. – III.2.)*
- Van een bedrijf eerst en vooral een plaats van relaties maken, en niet enkel een productieplaats. *(Zie I.2. – II.6.)*
- Permanente bijscholing aanmoedigen, zodat de werknemers op de hoogte blijven, en het geleerde omzetten in de praktijk, zowel voor de bedienden als voor de arbeiders, in intellectuele en manuele beroepen. *(Zie II.6. – III.1.)*
- De polyvalentie en de mobiliteit bevorderen: jongeren willen meer « zappen », verrijking en variatie dan vroeger. *(Zie I.2. – II.6.)*
- De visie op hiërarchie veranderen door haar rol in het bedrijf te veranderen: evolueren naar een coach en ontdekker van talenten. *(Zie II.6. – II.7. – III.1.)*
- ...

Aan de media

- De jongeren vrezen werkloosheid. Is werkloosheid enkel afhankelijk van competenties of heeft zij ook te maken met gedragingen? De jongeren gevoelig maken voor de gedragingen en attitudes van een beroep zal hen helpen om een professioneel parcours uit te stippelen op lange termijn, waarin zij hun persoonlijkheid terugvinden. Is het niet zo dat gepassioneerde mensen niet of nauwelijks werkloos zijn?
- Een reeks vooraf aangekondigde uitzendingen creëren met interviews van beroepsmensen op hun werkplek, in de vorm van reportages, bijvoorbeeld over « geldzaken », « succes », « professionele levensvragen », « het woord aan de getuige », « sprekende beroepen »,...
- ...

Methodologie

1. Uitwerking van de vragenlijst en test vooraf

Een vragenlijst van 12 pagina's werd opgesteld en getest bij 20 Franstalige en Nederlandstalige jongeren. De structuur en de inhoud ervan zijn geïnspireerd op het terreinwerk dat het DREAM Team reeds vier jaar in de secundaire scholen verricht.

De vragenlijst bevatte **26 vragen, opgedeeld in 4 delen**:

- I. PROFIEL EN ATTITUDES
- II. BEROEP
- III. ANGSTEN – PASSIES – DROMEN
- IV. ENTOURAGE EN OMGEVING

Een aantal identificatievragen stelde ons in staat om statistieken op te stellen op basis van verschillende criteria.

2. Aflijning van de moederpopulatie en de steekproef

We hebben ons gebaseerd op cijfers die we kregen van de Franse en de Vlaamse Gemeenschap over de populatie van leerlingen in het vijfde, zesde en zevende jaar secundair onderwijs in België. De 214.005 ingeschreven leerlingen werden ingedeeld op basis van:

- type onderwijs: Algemeen Secundair Onderwijs (ASO), Technisch Secundair Onderwijs (TSO), Beroeps Secundair Onderwijs (BSO) en Kunst Secundair Onderwijs (KSO) in de Vlaamse Gemeenschap; 'général de transition', 'technique de transition', 'technique de qualification' en 'professionnel de qualification' in de Franse Gemeenschap
- leerjaar (5e, 6e of 7e)
- provincie

Om een zo representatief mogelijke steekproef van deze populatie te ondervragen werden 52 secundaire scholen geselecteerd, waar we de mening vroegen van minstens 1.000 leerlingen, uitgekozen volgens deze criteria.

3. Invullen door de leerlingen

De vragenlijsten werden begin mei 2002 verstuurd naar de directies van de 52 scholen die toegezegd hadden. In elke school zag een leerkracht toe op het invullen door de leerlingen, hetgeen gemiddeld 23 minuten in beslag nam. De ingevulde vragenlijsten werden ons met de post teruggestuurd.

De leerlingen werd gevraagd om eerlijk te antwoorden, en werden eraan herinnerd dat er geen foute of goede antwoorden zijn, maar dat hun mening en hun realiteit tellen.

4. Het invoeren van de resultaten en de analyse

Van de 1.034 teruggestuurde vragenlijsten werden er 1.011 behouden (volledige en coherente antwoorden) waarvan een diepgaande analyse werd gemaakt.

De 1.011 ondervraagden werden ingedeeld op basis van de drie vooraf vastgestelde criteria (type onderwijs – leerjaar – provincie). De 'ondervraagdentabel' die we hierdoor verkregen werd vergeleken met deze van de moederpopulatie, en maakte het determineren van afwegingscriteria mogelijk.

Deze coëfficiënten werden toegepast op elke ondervraagde in zijn/haar positie ten opzichte van de drie criteria. Dit rapport presenteert « afgewogen » resultaten.

De statistische foutmarge op een totale populatie van 1.000 ondervraagden is 3%. Dat wil zeggen dat als 55% van de jongeren een idee beweert te hebben van wat ze later willen worden, er 95% kans is dat het reële percentage zich tussen 52% en 58% bevindt.

**Jongeren en hun professionele toekomst:
tussen droom en realisme**

Nationale resultaten

DEEL I – PROFIEL EN ATTITUDES VAN JONGEREN

I 1. Wat zijn de attitudes van jongeren ten opzichte van het werk?

Vooraleer dieper in te gaan op de manier waarop jongeren zich hun professionele toekomst inbeelden, wensten wij te weten hoe ze hun attitude ten opzichte van werk omschrijven en aan welke waarden ze belang hechten.

We hebben hun een reeks uitdrukkingen voorgelegd over attitudes en gedragingen verbonden met het werk. De jongeren moesten zichzelf bij elke uitdrukking plaatsen op een schaal van 1 tot 5:

- 1 - Helemaal niet mee eens
- 2 - Niet echt mee eens
- 3 - Mee eens noch oneens
- 4 - Eerder mee eens
- 5 - Helemaal mee eens

Om het lezen van de resultaten te vergemakkelijken, hebben we de percentages van de antwoorden 1 & 2 en 4 & 5 samengeteld, waardoor we drie categorieën verkrijgen: « niet mee eens », « mee eens noch oneens » en « mee eens ». Ziehier de resultaten:

	Niet eens	mee oneens	Mee eens noch Mee eens
Ik begrijp het nut van een groepsactiviteit waarbij men voor de groep en niet voor zichzelf handelt. Ik onderneem graag dingen met anderen.	8,4%	12,2%	79,2%
Ik schenk aandacht aan wat anderen zeggen.	5,2%	12,9%	80,3%
Ik heb de wilskracht en het geduld om een actie waarin ik me engageer, tot het einde te brengen.	9,2%	14,0%	76,3%
Ik hou van afwisseling. Ik heb graag dat er veel beweegt in mijn leven.	10,3%	20,8%	68,6%
Ik aanvaard bevelen van hogergeplaatsten en ik respecteer vastgelegde regels.	12,8%	19,2%	66,9%
Ik leg gemakkelijk contacten bij nieuwe ontmoetingen.	16,7%	21,2%	61,5%
Ik ben in staat mijn werk te organiseren, door de taken die ik moet realiseren te preciseren en ze in een bepaalde volgorde uit te voeren, om mijn doelstellingen te bereiken.	15,4%	21,7%	62,2%
Ik kan en durf nieuwe acties en ideeën voor te stellen.	14%	25,6%	59,1%
Ik heb het volste vertrouwen in mezelf en mijn capaciteiten.	18,5%	20,7%	60,7%
Ik heb verbeelding, ik ben in staat nieuwe dingen te creëren, nieuwe handelingswijzen te bedenken.	16,3%	26,1%	57,4%
Ik ben regelmatig in mijn werk, ik volbreng al mijn taken met dezelfde efficiëntie.	19,4%	25,2%	54,7%
Ik ben in staat lang na te denken over een vraag, geconcentreerd te blijven op een taak.	20,5%	19,9%	59,4%
Ik heb het volste vertrouwen in de toekomst.	18,4%	29,4%	52,1%
Ik verkies veruit manuele activiteiten.	21,4%	36,8%	41,0%

Ik heb invloed op anderen en ik kan gemakkelijk een groep (of groepsactiviteit) leiden. 23,4% 35,4% 40,4%

Uit deze vraag komt naar voor dat **de jongeren vrij veel vertrouwen hebben in hun capaciteiten** om alleen of in groep te werken. **Persoonlijke wilskracht, geduld, luistervaardigheid,... zijn kwaliteiten die ze zichzelf toewijzen.**

Ze benutten hun energie blijkbaar vooral in activiteiten op korte termijn: regelmatig werken en de capaciteit om lang over een vraag na te denken zijn niet hun belangrijkste troeven.

Hoezeer ze ook op hun gemak zijn om MET anderen samen te werken, ze voelen zich duidelijk minder in hun sas als ze anderen MOETEN DOEN WERKEN, waarmee het leiden van een groep mensen bedoeld wordt.

Interessant te noteren is dat **zeven jongeren op tien variatie en verandering verlangen.**

De jongeren hebben beduidend meer vertrouwen in zichzelf dan in de toekomst. De percentages voor dit aspect zijn verdeeld: één jongere op twee voelt zich zeker, één jongere op twee voelt zich onzeker of heeft geen mening.

De antwoorden van de Vlaamse, Waalse en Brusselse jongeren zijn wat betreft werkhouding quasi identiek. Er zijn geen significante verschillen.

De verschillen tussen meisjes en jongens zijn daarentegen veel duidelijker. **De werkhouding waar de meisjes zich meer in herkennen zijn:**

- aandacht schenken aan wat anderen zeggen
- bevelen van hogerhand aanvaarden en vastgelegde regels respecteren
- de bekwaamheid om hun werk te organiseren, door de taken die ze moeten realiseren te preciseren en ze in een bepaalde volgorde uit te voeren, om hun doelstellingen te bereiken
- de regelmaat in het werk en in de efficiëntie

We kunnen zeggen dat meisjes « structurerende » activiteiten of omgevingen zoeken.

De domeinen waarin **jongens** zich meer herkennen zijn:

- houden van verandering
- de bekwaamheid om nieuwe acties en ideeën voor te stellen
- zelfvertrouwen en vertrouwen in hun capaciteiten
- verbeeldingskracht, het talent om nieuwe dingen te creëren, om nieuwe handelingswijzen te vinden
- vertrouwen in de toekomst

De jongens zien zichzelf meer in een « creatieve » omgeving.

I.2. Welke waarden vinden jongeren belangrijk?

We somden veertien waarden op die de jongeren moesten klasseren volgens belangrijkheid:

- 1 - Helemaal mee eens
- 2 - Niet echt mee eens
- 3 - Mee eens noch oneens
- 4 - Eerder mee eens
- 5 - Helemaal mee eens

De antwoorden 1 & 2 en 4 & 5 zijn opnieuw samengenomen om drie categorieën te verkrijgen: « onbelangrijk », « matig belangrijk » en « belangrijk ».

	Onbelang- rijk	Matig rijk	belang- Belangrijk
Stevige vriendschapsbanden, oprechte kameraadschap	2,7%	4,5%	92,3%
Een goede werksfeer	2,3%	3,8%	92,2%
Sterke familiale banden, een goede gezinsrelatie	4,3%	9,0%	86,4%
Passie voor mijn beroep	1,9%	8,6%	89,0%
Een rijk persoonlijk leven en gevoelsleven	3,0%	11,9%	83,1%
Een evenwicht tussen privé- en professioneel leven	6,6%	10,3%	82,5%
Zekerheid, een stabiele omgeving	2,7%	13,6%	82,4%
Relaties, contacten	11,5%	22,0%	65,0%
Materieel comfort	8,0%	30,5%	60,8%
Veel geld verdienen	12,5%	29,8%	57,0%
Macht	27,8%	34,2%	26,5%
Maximum twee à drie dagen per week werken	60,5%	19,0%	19,4%
Zo weinig mogelijk moeten doen	64,3%	21,7%	12,2%
Rijkdom kunnen etaleren	76,9%	13,8%	7,0%

De vier belangrijkste waarden zijn:

- stevige vriendschapsbanden
- een goede werksfeer
- sterke familiale en gezinsbanden
- passie voor het beroep

Groepswaarden en passie worden dus zeer belangrijk geacht.

De jongeren kregen ook ruimte om andere waarden te noteren. **Tolerantie, respect voor zichzelf en de anderen, erkenning, een evenwicht tussen privé- en professioneel leven, en een goede sfeer thuis en op het werk** worden het meest spontaan genoemd.

De vier **minst** belangrijke waarden zijn:

- rijkdom etaleren
- zo weinig mogelijk moeten doen
- maximum twee of drie dagen per week werken
- macht

Het vervolg van de analyse zal uitwijzen dat **gemak geen professioneel keuzecriterium is bij jongeren.**

De analyses per regio brachten geen significante verschillen aan het licht.

Daarentegen worden bepaalde waarden meer gekozen door meisjes dan jongens, zoals:

- goede familiale en vriendschapsbanden
- een uitgebreid persoonlijk en affectief leven
- evenwicht tussen privé- en professioneel leven
- zekerheid, in een veilige wereld leven

De jongens hechten meer belang aan:

- relaties
- veel geld verdienen
- macht

Voor alle andere waarden stemmen de antwoorden van meisjes en jongens overeen, meer in het bijzonder bij de « passie voor het beroep ».

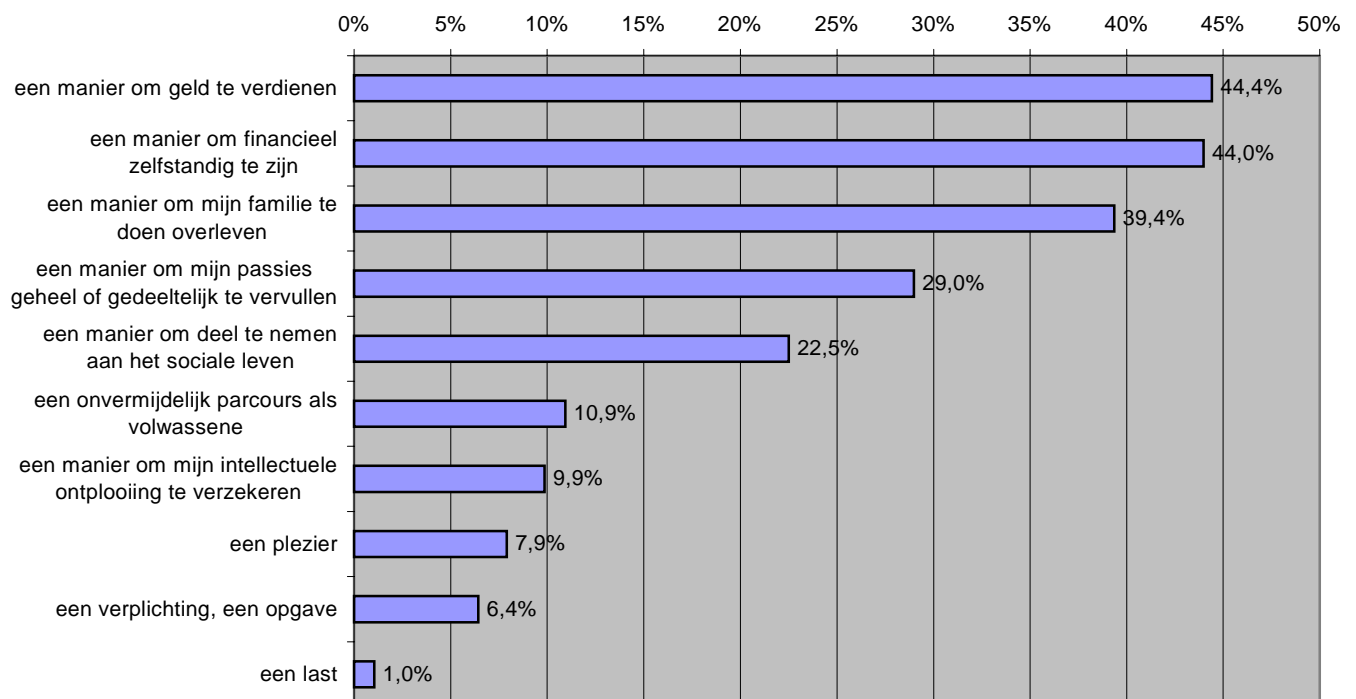
DEEL II – JONGEREN EN HUN BEROEP

In dit deel wensen wij eerst te weten wat de notie « beroep » voor jongeren betekent, en vervolgens welke beroepen zij verkiezen en waarom. De vraag naar hogere studies wordt ook aangekaart.

II.1. Hoe omschrijven ze het woord « beroep »?

De jongeren konden meerdere van de tien definities uitkiezen.

Uit deze antwoorden blijkt, dat de jongeren hier overstappen van droom op realiteit.

De eerste drie definities die ze kozen tonen hun realisme aan in hun visie op het beroep, aangezien ze het vooral beschouwen als:

- een manier om geld te verdienen
- een manier om financieel zelfstandig te zijn
- een manier om de familie te doen overleven

De definitie die hier vlak na komt is « een manier om geheel of gedeeltelijk mijn passies te vervullen ». De jongeren verbinden dus ook een droomdimensie aan hun beroep.

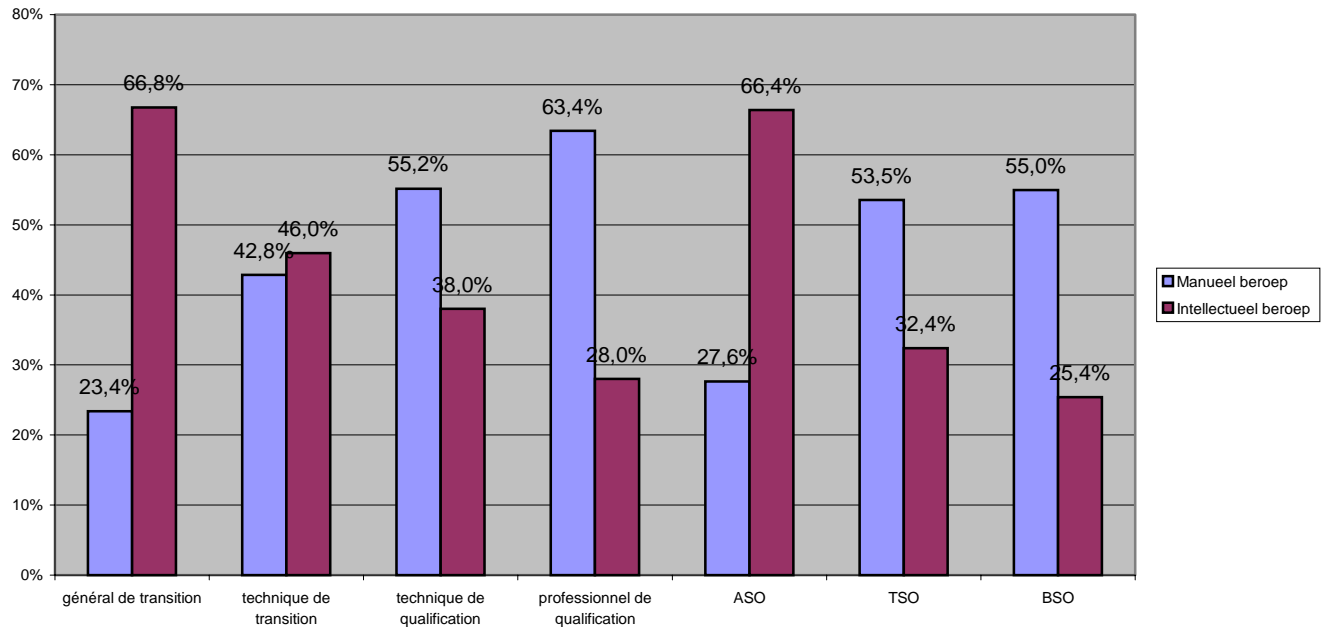
Het beroep is niet dadelijk gelieerd aan de notie plezier, die vooral afhangt van de relatienetwerken in het beroep.

Samengevat, een beroep uitoefenen is geen verplichting, opgave of last, maar een manier om geld te verdienen en zijn familie te laten (over)leven.

II.2. Voelen ze zich meer aangetrokken door manueel of intellectueel werk?

47,49% van de jongeren voelt zich meer aangesproken door manueel werk,
52,35% door een intellectueel beroep.

Manuele beroepen worden dus niet verworpen.

De analyse van de antwoorden per type onderwijs verrast niet. **Jongeren van het technisch en beroepsonderwijs oriënteren zich meer op manuele beroepen en deze van het algemeen secundair onderwijs verkiezen veeleer een intellectueel beroep.**

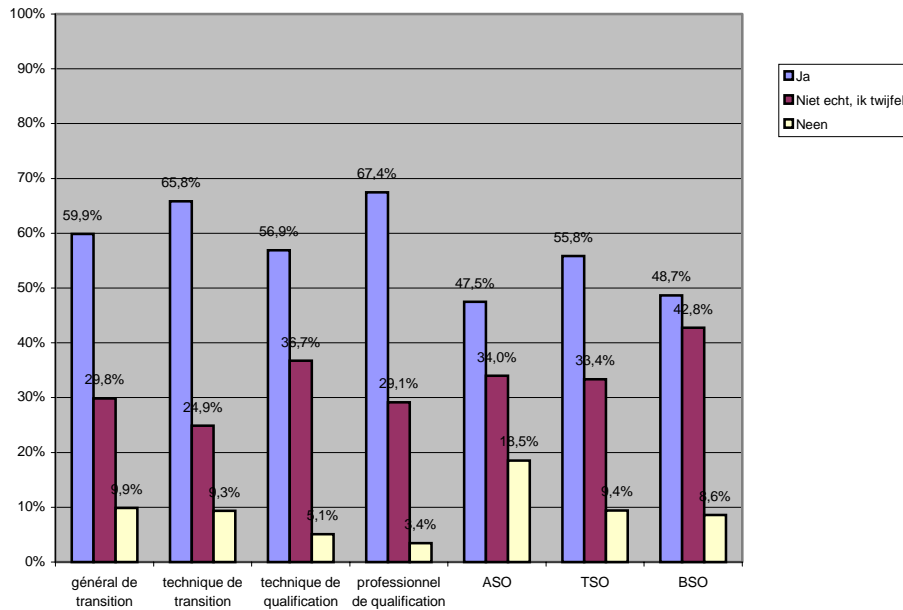
II.3. Hebben ze een idee van het beroep en de functie die ze later wensen uit te oefenen?

Ja	55,1%
Niet echt	33,4%
Neen	11,0%

De helft van de jongeren beweert een IDEE te hebben van het beroep of de functie die ze willen uitoefenen. Slechts één op tien jongeren heeft geen enkel idee.

Het IDEE van het toekomstige beroep waarvan sprake, is slechts een vaag beeld. Wanneer men jongeren een meer precieze definitie van het beroep vraagt, zijn de antwoorden vreemd of vaag: « Ik zal wel iets doen in... ».

Idee van het toekomstige beroep, per onderwijstype

De bovenstaande grafiek die de antwoorden indeelt per onderwijstype toont dat de jongeren in alle richtingen van het secundair onderwijs een idee hebben van het beroep dat ze later willen uitoefenen. Er blijkt ook dat in de onderwijstypes die van bij het begin voorbereiden op een specifiek beroep (BSO, technique de qualification, professionnel de qualification) het percentage jongeren dat niet echt weet wat ze later willen doen, niet fundamenteel verschillend is van het percentage in het ASO.

Aan de jongeren die geen precies idee hadden of die aarzelden (44,5% in totaal), vroegen we de reden van hun onbeslistheid.

- 23,3% « is pas begonnen erover na te denken »,
- 24,0% « heeft nog tijd om erover na te denken »,
- 4,5% vindt dat « dat geen enkel belang heeft » voor hen,
- 48,2% geeft geen enkele reden.

Aan diezelfde jongeren vroegen we wanneer ze over hun toekomst na zouden denken.

- 41% begint pas **NA het eind van het secundair onderwijs** na te denken.

Dit alles wijst erop dat de beroepskeuze en de reflectie daarover nog geen prioriteit is bij 16- tot 19-jarigen. We vermelden wél dat bepaalde ondervraagden precies en concreet waren in hun antwoorden over hun beroepskeuze. Deze jongeren waren overtuigd van hun keuze, omdat deze een passie behelsde die ze al altijd hadden. Maar ze zijn weinig talrijk en vertegenwoordigen minder dan 5% van de ondervraagden.

II.4. In welke activiteitensectoren zien ze zich later werken?

In een tabel met achttien activiteitensectoren en enkele beroepen om deze sectoren te illustreren, werd de jongeren gevraagd drie sectoren aan te duiden die hen het meest aanspreken.

Ziehier de voorgelegde lijst:

<u>Activiteitensector</u>	<u>Beroepen gelinkt aan deze sector</u>
Administratief	• secretaresse • bibliothecaris • andere :.....
Landbouw/ voeding	• kweker • landbouwer • brouwer • slager • bakker • banketbakker • chocolatier • andere :.....
Artistiek	• schilder • graficus • stylist • fotograaf • decorateur • acteur • musicus • andere :.....
Handel	• verkoper • handelaar • boekhandelaar • bloemist • kapper • andere :.....
Communicatie	• journalist • vertaler • cameraman • radiopresentator • reclamemaker • andere :.....
Bouw	• architect • elektricien • loodgieter • schrijnwerker • tegelzetter • andere :.....
Recht	• advocaat • rechter • notaris • andere :.....
Economie/ financiën	• bedrijfsleider • boekhouder • bankier • verzekeraar • bedrijfsrevisor • andere :.....
Educatie	• onderwijzer • leraar • monitor • opvoeder • kleuterleidster • andere :.....
Omgeving	• tuinbouwer • tuinier • landbouwer • tuinarchitect • boswachter • andere :.....
Openbare functie	• politieagent • militair • brandweerman • buschauffeur • belastingcontroleur • postbediende • andere :.....
Horeca/toerisme	• restaurateur • traiteur • hotelhouder • airhostess • piloot • toeristische gids • andere :.....
Industrie/ mechanica	• mecaniciens • garagist • lasser • elektromecaniciens • drukker • andere :.....
Informatica/ multimedia	• informaticus • infograficus • programmeur • andere :.....
Onderzoek	• onderzoeker • archeoloog • andere :.....
Gezondheid/zorg	• arts • apotheker • dierenarts • tandarts • verpleger • kinesist • andere :.....
Sociaal/ humanitair	• sociaal assistent • psycholoog • andere :.....
Sport	• sportmonitor • professioneel sporter • andere :.....
Andere :

Ziehier de resultaten, gepresenteerd per geslacht van de ondervraagden:

<u>Gekozen sectoren</u>	<u>V</u>	<u>Gekozen sectoren</u>	<u>M</u>
Educatie	40,0%	Informatica/multimedia	31,5%
Artistiek	31,4%	Sport	24,6%
Sociaalhumanitair	30,9%	Bouw	24,0%
Gezondheid/zorg	26,5%	Artistiek	22,7%
Handel	21,7%	Industrie/mechanica	22,3%

Communicatie	21,7%	Economie/financiën	22,1%
Administratie	19,4%	Communicatie	21,7%
Horeca/toerisme	19,2%	Handel	20,4%
Economie/financiën	17,0%	Horeca/toerisme	16,7%
Recht	15,8%	Openbare functie	16,0%
Onderzoek	10,7%	Educatie	13,8%
Sport	10,3%	Onderzoek	13,3%
Openbare functie	7,4%	Omgeving	11,0%
Informatica/multimedia	5,5%	Sociaalhumanitair	10,2%
Landbouw/voeding	5,1%	Landbouw/voeding	9,2%
Bouw	4,6%	Recht	6,5%
Omgeving	3,2%	Gezondheid/zorg	5,4%
Industrie/mechanica	1,7%	Administratie	4,4%

De gekozen sectoren van de meisjes zijn logisch verschillend van deze van de jongens.

De eerste zes sectoren genoemd door de meisjes zijn:

- **educatie** (• onderwijzer • leraar • monitor • opvoeder • kleuterleidster ...)
- **artistiek** (• schilder • graficus • stylist • fotograaf • decorateur • acteur • musicus ...)
- **sociaalhumanitair** (sociaal assistent • psycholoog ...)
- **gezondheid/zorg** (• arts • apotheker • dierenarts • tandarts • verpleger • kinesist ...)
- **handel** (• verkoper • handelaar • boekhandelaar • bloemist • kapper ...)
- **communicatie** (• journalist • tolk • cameraman • radiopresentator • reclame ...)

Het zijn sectoren met een sterke « relationele » en « waardevolle » dimensie.

De eerste zes sectoren genoemd door de jongens zijn:

- **informatica/multimedia** (• informaticus • infograficus • programmeur ...)
- **sport** (sportmonitor • professioneel sporter ...)
- **bouw** (• architect • elektricien • loodgieter • schrijnwerker • tegelzetter ...)
- **artistiek** (• schilder • graficus • stylist • fotograaf • decorateur • acteur • musicus ...)
- **industrie/mechanica** (mecaniciën • garagist • lasser • elektromecaniciën • drukker ...)
- **economie/financiën** (• bedrijfsleider • boekhouder • bankier • verzekeraar ...)

Het zijn vooral sectoren waarin de jongen erkenning kan verkrijgen dankzij zijn knowhow.

Een aandachtige lectuur van deze tabel laat ons toe enkele erg seksegerichte of niet-seksegerichte sectoren te definiëren. Seksegerichte sectoren zijn:

- educatie (40% meisjes, 14% jongens)
- rechten (16% meisjes, 6% jongens)
- informatica/multimedia (6% meisjes, 31% jongens)

Niet-seksegerichte sectoren zijn:

- het artistieke (31% meisjes, 23% jongens)
- handel (22% meisjes, 20% jongens)
- communicatie (22% meisjes, evenveel jongens)
- horeca/toerisme (20% meisjes, 17% jongens)
- ...

Vertrekkend van dezelfde tabel, hebben we eveneens gevraagd aan de jongeren maximum drie **sectoren waarin ze totaal niet wilden werken** aan te duiden. Ziehier de antwoorden, in dalende volgorde per geslacht:

<u>Afgewezen sectoren</u>	<u>V</u>	<u>Afgewezen sectoren</u>	<u>M</u>
Industrie/mechanica	38,7%	Landbouw/voeding	34,8%
Landbouw/voeding	35,2%	Recht	26,3%
Bouw	33,1%	Administratie	26,3%
Recht	22,5%	Gezondheid/zorg	23,1%
Economie/financiën	19,4%	Artistiek	20,2%
Omgeving	18,5%	Economie/financiën	17,3%
Openbare functie	18,3%	Omgeving	16,7%
Informatica/multimedia	15,6%	Openbare functie	16,7%
Sport	14,9%	Educatie	15,0%
Administratie	12,4%	Industrie/mechanica	13,8%
Artistiek	12,2%	Sociaalhumanitair	13,1%
Gezondheid/zorg	9,7%	Bouw	12,3%
Onderzoek	9,0%	Sport	10,4%
Horeca/toerisme	8,8%	Onderzoek	10,4%
Communicatie	7,8%	Horeca/toerisme	9,8%
Educatie	6,5%	Handel	7,3%
Handel	6,1%	Communicatie	7,1%
Sociaalhumanitair	3,6%	Informatica/multimedia	5,2%

De jongeren geven geen duidelijke redenen voor deze afwijzing. **De genoemde redenen zijn eerder persoonlijk (Ik hou ervan – Ik hou er niet van) dan structureel, dat wil zeggen verbonden aan de inhoud van de activiteit.**

Dit bevestigt de bevinding dat jongeren zich de vraag nog niet hebben gesteld, of dat ze de concrete realiteit van de sectoren die ze afwijzen niet kennen.

II.5. Welke beroepen spreken hen aan?

In de beroepenlijst die de jongeren kregen in de tabel met 18 sectoren, konden de jongeren een beroep omcirkelen dat hen aantrekt. Zie hier de resultaten. Bijvoorbeeld: 15,2% van de meisjes omcirkelden het beroep "secretaresse".

<u>Sectoren en beroepen</u>	<u>V</u>	<u>M</u>	<u>Sectoren en beroepen</u>	<u>V</u>	<u>M</u>
<u>Administratie</u>			<u>Omgeving</u>		
Secretaresse/secretaris	15,2%	1,7%	Tuinbouwer	0,2%	1,9%
Bibliothecaris	1,1%	0,8%	Tuinier	0,6%	0,6%
<u>Landbouw/voeding</u>			<u>Openbare functie</u>		
Kweker	0,4%	2,1%	Politieagent	4,8%	6,7%
Landbouwer	0,4%	2,7%	Militair	2,1%	5,8%
Brouwer	0,6%	3,1%	Brandweerman	1,1%	2,3%
Slager	0,0%	1,5%	Buschauffeur	0,6%	0,8%
Bakker	0,6%	0,6%	Belastingcontroleur	0,4%	0,2%
Banketbakker	2,1%	0,8%	Postbediende	0,4%	0,4%
Chocolatier	1,3%	0,6%	<u>Horeca/toerisme</u>		
<u>Artistiek</u>			<u>Industrie/mechanica</u>		
Schilder	1,0%	2,3%	Restauranthouder	4,8%	7,1%
Graficus	1,3%	3,8%	Traiteur	1,9%	2,7%
Stylist	5,9%	1,3%	Hotelhouder	4,2%	3,1%
Fotograaf	9,9%	5,0%	Airhostess	5,7%	1,3%
Decorateur	6,9%	2,3%	Piloot	0,6%	2,9%
Acteur	5,3%	6,0%	Toeristisch gids	3,6%	0,8%
Musicus	4,8%	4,4%	<u>Informatica/multimedia</u>		
<u>Handel</u>			<u>Onderzoek</u>		
Verkoper	9,5%	8,8%	Onderzoeker	3,2%	6,3%
Handelaar	4,6%	7,1%	Archeoloog	4,6%	5,6%
Boekhandelaar	1,1%	1,2%	<u>Gezondheid/zorg</u>		
Bloemist	1,7%	0,2%	Arts	4,8%	2,3%
Kapper	2,1%	0,0%	Apotheker	3,4%	1,0%
<u>Communicatie</u>			<u>Recht</u>		
Journalist	8,4%	3,5%	Advocaat	11,2%	4,0%
Vertaler	8,0%	1,7%	Rechter	1,7%	1,7%
Cameraman	1,5%	3,5%	Notaris	1,0%	1,3%
Radiopresentator	3,1%	4,0%			
Reclamemaker	4,2%	5,4%			
<u>Bouw</u>					
Architect	3,4%	8,3%			
Elektricien	0,0%	9,8%			
Loodgieter	0,0%	1,0%			
Schrijnwerker	0,2%	4,2%			
Tegelzetter	0,0%	0,8%			

Economie/financiën

Bedrijfsoprichter/-leider	4,8%	12,1%
Boekhouder	7,6%	5,2%
Bankier	3,2%	3,3%
Verzekeraar	1,7%	2,3%

Educatie

Onderwijzer	13,1%	3,5%
Leraar	9,7%	6,3%
Monitor	2,9%	2,7%
Opvoeder	9,0%	3,5%
Kleuterleid(st)er	10,1%	0,2%

Sociaalhumanitair

Sociaal assistent	11,1%	3,8%
Psycholoog	14,1%	4,0%

Sport

Sportmonitor	5,7%	10,2%
Professioneel sporter	1,9%	14,2%

In de top 20 van de meest gekozen beroepen in het algemeen, vinden we **vooral beroepen waarin handelingsvrijheid en autonomie** belangrijk zijn en die talrijke en gevarieerde contacten mogelijk maken: verkoper, psycholoog, fotograaf, journalist, boekhouder,...

Het beroep van « verkoper » is het meest gekozen, wat de bovengenoemde bevinding bevestigt dat « Handel » veel gekozen wordt.

De meer « artisanale » beroepen zoals handelaar, mecaniciens, traiteur, garagist, kapper en dergelijke worden allen samengeteld gekozen door 15% van de jongeren.

II.6. Wat zijn de voornaamste redenen waarom ze een beroep kiezen?

Redenen voor beroepskeuze	%
Het stemt overeen met mijn bekwaamheden, kwaliteiten	46,7%
Het is altijd mijn passie geweest	44,2%
De contacten zijn gevarieerd en talrijk	42,0%
Je kan er werken in teamverband	38,8%
Je kan er verantwoordelijkheid dragen	35,8%
De taken zijn gevarieerd	30,6%
Het is creatief	30,3%
Je kan er alleen werken	29,7%
Je kan er carrière in maken	29,1%
Je kan er veel geld mee verdienen	27,2%
Je kan je werk organiseren	26,9%
Het is een sector met veel mogelijkheden	24,0%
Je kan reizen in dat beroep	23,0%
Ik ken het al – via iemand uit mijn omgeving	19,5%
Je kan je uurrooster zelf regelen	16,3%
Het is eerder technisch/manueel	15,6%
Je kan erin ondernemen	15,4%
Er is zekerheid, stabiliteit	14,1%
Er zijn geen lange studies voor nodig	13,1%
Het heeft een goed imago in de maatschappij	9,5%
Het is gemakkelijk	2,7%
Ik ben ertoe « verplicht », het is een familietraditie	1,6%

De jongeren kiezen een beroep ten eerste omdat het aansluit op hun kwaliteiten en op hun passies. Hieruit blijkt opnieuw hun realisme. Vervolgens telt de inhoud van het werk: de gevarieerdheid van de contacten en de activiteiten, en de mogelijkheid om verantwoordelijkheid te dragen.

Bijna één jongere op drie kiest een beroep omdat hij/zij er alleen in kan werken (hierachter schuilt opnieuw de **wens tot autonomie**).

De jongeren kiezen hun werk niet voor de stabiliteit of de zekerheid. Slechts 14% stipte dit element aan. Dit benadrukt de waarde die ze in het begin van het rapport kozen: de verandering. **De jongeren maken hun beroepskeuze evenmin omwille van het « gemak ».** Bij de analyse van hun waarden, verklaarden de jongeren al dat « maximum twee dagen per week werken » of « zo weinig mogelijk werken » niet belangrijk zijn.

II.7. Welk statuut overwegen ze?

De jongeren konden kiezen uit vijf statuten. De twee meest aangekruiste statuten zijn het **zelfstandigen- en het bediendestatuut**.

Ziehier de verkregen antwoorden:

<u>Statuut</u>	<u>Nationaal</u>
Zelfstandige	31,2%
Bediende	30,9%
Bestuurder-werkgever	22,1%
Arbeider	11,2%
Ambtenaar	4,6%

Het statuut dat de jongere kiest weerspiegelt onder andere zijn wens om al dan niet een hiërarchie te hebben boven hem, om al dan niet zijn eigen baas te zijn.

Als we de percentages samentellen in drie grote categorieën krijgen we dit:

- Zelfstandigen en bestuurders-werkgevers = profiel van iemand die liever in de privé-sector werkt, zijn eigen baas wil zijn
- Bediende of arbeider = profiel van iemand die liever in de privé-sector werkt, in een bestaande structuur, geleid door andere personen
- Ambtenaar = profiel van iemand die liever in de openbare sector werkt

**53,3% kiest het statuut van zelfstandige of bestuurder-werkgever,
42,1% het statuut van bediende of arbeider,
4,6% het ambtenarenstatuut.**

De hogere percentages voor het zelfstandigen- en bestuurder-werkgeversstatuut zijn ongetwijfeld een weerspiegeling van een verlangen naar autonomie (reeds vermeld in dit rapport) en naar erkenning als individu, veeleer dan van een werkelijke kennis van de verschillende statuten.

De voorzichtigheid die we hier inbouwen heeft te maken met de zwakke antwoorden van jongeren op de vraag « Wat is het beroep van je ouders? ». Ze vermeldden dikwijls de titel van het beroep of de functie, maar ze konden het niet klasseren in een professionele categorie of statuut.

II.8. Zijn ze van plan om verder te studeren na het secundair onderwijs?

72% van de jongeren drukt de wens uit hogere studies aan te vatten. Dit lijkt een belangrijk percentage. Misschien reflecteert het het bewustzijn van jongeren dat enkel een diploma van het secundair onderwijs vaak onvoldoende is om in het beroepsleven te stappen (het technisch en beroepsonderwijs uitgezonderd). 16% twijfelt nog of hij/zij gaat verder studeren en 11% verkiest niet meer te studeren.

De meest genoemde studiedomeinen zijn:

- Leraar en opvoeder,
- Informatica/multimedia,
- Talen,
- Boekhouden.

Hier ziet u de antwoorden ingedeeld per geslacht:

<u>Hogere studies</u>	<u>V</u>	<u>M</u>	<u>Nationaal</u>
Ja	75,2%	65,0%	71,9%
Neen	9,9%	13,5%	16,1%
Ik weet het niet	13,7%	20,8%	11,5%

Driekwart van de meisjes wenst hogere studies aan te vatten. Ook bij de jongens wil een meerderheid verder studeren, maar één op vijf twijfelt.

De indeling per regio wijst erop dat Brusselaars er zekerder van zijn dat ze zullen studeren. Hier speelt de stad wellicht een rol (aanwezigheid van universiteiten en hogescholen, veel studenten,...).

<u>Hogere studies</u>	<u>Brussel</u>	<u>VI</u>	<u>Wal</u>	<u>Nationaal</u>
Ja	79,7%	70,5%	72,8%	71,9%
Neen	9,4%	12,0%	11%	11,5%
Ik weet het niet	9,2%	17,5%	15,2%	16,1%

Hier ziet u de indeling per onderwijstype:

<u>Hogere studies</u>	<u>général</u>	<u>det technique</u>	<u>det technique</u>	<u>de professionnel</u>			
	<u>transition</u>	<u>transition</u>	<u>qualification</u>	<u>de qualification</u>	<u>ASO</u>	<u>TSO</u>	<u>BSO</u>
Ja	93,8%	80,1%	60,7%	41,2%	90,3%	66,2%	44,6%
Neen	1,5%	5,6%	16,0%	26,9%	2,3%	10,8%	30,2%
Ik weet het niet	2,7%	12,4%	23,3%	30,9%	7,4%	22,1%	26,8%

Hoe meer technisch of beroepsgericht het onderwijstype is, hoe minder zeker de jongere is over de mogelijkheid om verder te studeren, aangezien zijn richting vaak leidt tot een beroep.

DEEL III – ANGSTEN, PASSIES EN DROMEN VAN JONGEREN

III.1. Wat zijn hun angsten betreffende hun professionele toekomst?

Bij twintig situaties uit het beroepsleven, moesten de jongeren aangeven of ze er erg bang voor waren, een beetje of totaal niet.

	Helemaal niet	Een beetje	Heel erg
Werkloosheid	16,0%	35,8%	47,5%
Mijn droom of passie niet kunnen realiseren	24,7%	37,7%	36,4%
Een slechte werksfeer	20,9%	46,7%	31,5%
Niet genoeg geld verdienen	17,0%	61,4%	20,7%
Niet capabel zijn, niet aan de eisen voldoen	23,0%	49,4%	26,7%
Niet naar waarde geschat worden	23,7%	51,6%	23,1%
Me niet kunnen ontplooiën in mijn werk	30,4%	46,0%	21,9%
Ontgoocheld zijn door het beroep	33,6%	42,3%	22,6%
Een te veeleisende job hebben (stress,...)	36,6%	41,4%	20,7%
Teleurgesteld zijn door de voorgestelde functies	32,2%	54,7%	11,7%
Geen erkenning krijgen van je omgeving	37,5%	44,8%	16,0%
Taken moeten afhandelen die tegen je principes ingaan	39,5%	41,9%	17,5%
Niet capabel zijn om belangrijke beslissingen te nemen met zware gevolgen	39,1%	42,7%	16,7%
Geen evenwicht vinden tussen privé- en professioneel leven	42,4%	38,2%	18,3%
Vaak moeten verhuizen	49,9%	26,3%	22,6%
Teveel uren moeten werken of werken tijdens het weekend	47,4%	34,6%	16,9%
De administratieve taken niet aankunnen	45,6%	41,3%	11,7%
In een hiërarchie moeten functioneren	49,5%	41,4%	7,3%
Aan vaste uren gebonden zijn	60,6%	31,2%	6,8%
Opleidingen en bijscholingen moeten volgen om op de hoogte te blijven	66,4%	25,1%	7,2%

De eerste vijf angsten die jongeren noemen zijn, in volgorde van belangrijkheid:

1. **werkloos zijn**
2. **mijn droom of passie niet kunnen realiseren**
De jongeren willen dat hun beroep persoonlijke ontplooiing toelaat.
3. **een slechte werksfeer**
Het is niet de eerste keer dat de werkomgeving en meer in het bijzonder de werksfeer genoemd worden als een belangrijk criterium in de ogen van de jongeren.
4. **niet genoeg geld verdienen**
Uit de vraag naar de omschrijving van het woord « beroep », bleek dat de jongere een beroep eerst en vooral beschouwt als een manier om de persoonlijke en gezinsnoden te overkomen.
5. **niet capabel zijn, niet aan de eisen voldoen**
Bij de vraag naar de criteria voor hun beroepskeuze, hadden de jongeren eerst vermeld dat een beroep moet aansluiten op hun bekwaamheid.

Deze angsten vertalen zich in functies die het beroep moet vervullen: het de jongere mogelijk maken om financieel te (over)leven, aangename contacten te hebben met anderen en zijn/haar persoonlijke capaciteiten te benutten en tonen.

Na dit lijstje angsten, volgt een reeks situaties die verbonden zijn met de ontplooiing van de jongere: angsten om ontgoocheld te worden, om niet erkend te worden (zowel op individueel als op sociaal niveau), om taken te moeten uitvoeren die tegen zijn/haar principes ingaan, om geen evenwicht te vinden tussen privé- en beroepsleven.

Wat jongeren daarentegen het minst vrezen, is de praktische kant van het werk: uurroosters, hiërarchie, hoeveelheid werk,... In die zin geven de jongeren blijk van veel flexibiliteit. Ze zijn niet bang voor beperkingen.

Concreet zijn de vijf werksituaties die ze het minst vrezen de volgende:

1. Opleidingen of bijscholingen moeten volgen om op de hoogte te blijven.
De jongeren zijn bereid tot permanente bijscholing.
2. Aan vaste uren gebonden zijn.
Twee jongeren op drie laten zich totaal niet afschrikken door een vast uurrooster.
3. In een hiërarchie moeten functioneren.
4. De administratieve taken niet aankunnen.
5. Teveel uren moeten werken of werken in het weekend.

We lieten de jongeren vervolgens de kans om hun **hoofdingst** te schetsen. De antwoorden werden geklasseerd in acht categorieën. Ze worden hier in volgorde van belangrijkheid genoteerd, en bevestigen de voorgaande commentaren.

1. **Werkloosheid**
2. Niet capabel zijn, de taken niet aankunnen
3. Ontgoocheld zijn door het gekozen werk
4. Een slechte werksfeer
5. Niet genoeg geld verdienen
6. Geen evenwicht vinden tussen privé- en professioneel leven
7. Niet werken in het gewenste domein
8. Falen in de studies

DE belangrijkste angst is dus de werkloosheid.

De analyse van de antwoorden per regio brengt geen enkel significant verschil aan het licht tussen de Vlaamse, Waalse en Brusselse jongeren. Toch zoomen we even in op de hoofdingst, de werkloosheid, die 47,45% van de jongeren erg afschrikt.

53,0% van de Brusselaars,

50,8% van de Walen,

en 44,3% van de Vlamingen zijn erg bang voor de werkloosheid.

III.2. Hoe omschrijven ze hun droomjob?

We hebben de vijf grote categorieën van antwoorden geklasseerd:

De droomjob van jongeren is:

- 1. een job waar ze zich kunnen ontplooiën (gevarieerd, niet routineus, boeiend, aansluitend op een droom),**
- 2. goed betaald,**
- 3. met contacten,**
- 4. in een goede werksfeer,**
- 5. met niet te zware uurroosters (deze notie verschijnt hier voor de eerste maal).**

III.3. Hebben ze passies?

78% van de jongeren heeft op zijn minst één passie in het leven. Het zijn hoofdzakelijk sportieve, culturele, persoonlijke hobby's, die hun toelaten om zichzelf uit te drukken, te realiseren,...

Zelfs als vier jongeren op tien beweren over hun passie als beroep nagedacht te hebben, is de meerderheid niet van plan om van zijn hobby zijn beroep te maken, want « het is een passie en dat moet het blijven », « het is onmogelijk », « er is geen toekomst in, je kan er je brood niet mee verdienen ».

Een beroep zou de jongere daarentegen moeten toelaten om geheel of gedeeltelijk zijn passies te ontdekken, want « mijn droom of passie niet kunnen realiseren » is de tweede angst na de werkloosheid.

We noteren tenslotte dat **één jongere op vijf geen passies beweert te hebben.**

III.4. Hoe stellen ze zichzelf voor binnen 20 jaar?

Als ze zichzelf voorstellen binnen 20 jaar (wanneer ze tussen 36 en 40 jaar oud zijn), zien de jongeren zichzelf:

- **een stabiel beroep doen dat hen nog altijd evenveel boeit**
- **financieel op hun gemak**
- **met een uitgebreide familie**

Hun toekomstvisie is dus positief en erg klassiek.

DEEL IV – DE ENTOURAGE EN OMGEVING VAN JONGEREN

IV.1. Hoeveel mensen uit hun persoonlijke entourage, zijn volgens hen gepassioneerd door hun beroep?

Niemand	12,9%
1	13,1%
2	18,1%
3	17,3%
4	7,9%
5	4,9%
Meer dan 5	25,8%

Bijna 40% van de jongeren beweert omringd te zijn door minstens vier mensen die gepassioneerd zijn door hun beroep.

Bijna één jongere op twee wordt omringd door twee of minder gepassioneerde mensen.

Eén jongere op acht beweert door niemand omringd te worden die zijn/haar beroep graag doet.

IV.2. Welke elementen beïnvloeden hun professionele keuzes?

	Beïnvloedt me niet	Kan me beïnvloeden	Zal me zeker beïnvloeden
Ontmoetingen met mensen die in de sector werken die me interesseert.	9,0%	42,3%	47,7%
De toekomstmogelijkheden van een beroep.	14,4%	42,5%	41,0%
Mijn ervaringen tijdens stages.	21,9%	45,0%	31,3%
Mijn schoolresultaten.	22,0%	47,0%	29,4%
Mijn financiële mogelijkheden.	23,0%	47,0%	28,0%
Mijn ervaringen tijdens studentenjobs.	33,3%	44,8%	20,5%
De mening van mijn ouders.	35,9%	49,7%	12,8%
De mening van adviseurs (CLB, Jongeren Advies Centrum,...)	46,8%	44,5%	7,2%
De mening van mijn leerkrachten.	49,1%	43,7%	5,8%
De mening van mijn vrienden.	52,9%	41,6%	3,9%
De (beroeps)keuzes van mijn vrienden.	64,3%	30,3%	3,7%
Het beroep van mijn ouders.	71,3%	21,2%	5,6%
De passies van mijn ouders.	74,9%	18,8%	4,6%

Eén jongere op twee zegt dat ontmoetingen met mensen die werken in de sector die hen interesseert, hun beroepskeuze zeker zal beïnvloeden.

Het is niet de mening van ouders, leerkrachten, vrienden noch leerlingenbegeleiders of adviseurs die hen werkelijk zal beïnvloeden, maar wel de concrete contacten met het terrein. De jongeren willen de raad van praktijkmensen, personen met ervaring, om zich een meer concreet beeld te vormen van het beroep of de functie die ze overwegen.

Het is dus de professionele ervaring die telt: deze van anderen én deze van de jongere zelf, die hij/zij heeft opgedaan bij stages en studentenjobs.

IV.3. Op wie doen ze een beroep om professionele keuzes te maken?

De jongeren konden meerdere van de zes categorieën van personen uitkiezen.

Mensen die al actief zijn in de sectoren die mij interesseren	51,8%
Mijn ouders	43,9%
Niemand, ik kies alleen	39,3%
Vrienden	28,1%
Leerkrachten	22,8%
Oriëntatiespecialisten (Centrum voor Lerarenbegeleiding, Jongeren Advies Centrum,...)	18,2%

De ervaring, opnieuw de ervaring... Om een beroepskeuze te maken, richten jongeren zich wel degelijk tot **personen die ervaring hebben in het domein** om een antwoord op hun vragen te krijgen. Vervolgens rekenen ze op de raad van hun ouders, als mensen die ook beroeps- en levenservaring hebben.

Vier op tien jongeren menen dat zij zich kunnen beredderen om alleen een keuze te maken, zonder de raad van een ander. Twee op tien wensen een beroep te doen op een oriëntatiespecialist.

IV.4. Hoe zeker voelen ze zich bij het moeten overwegen van hun professionele toekomst?

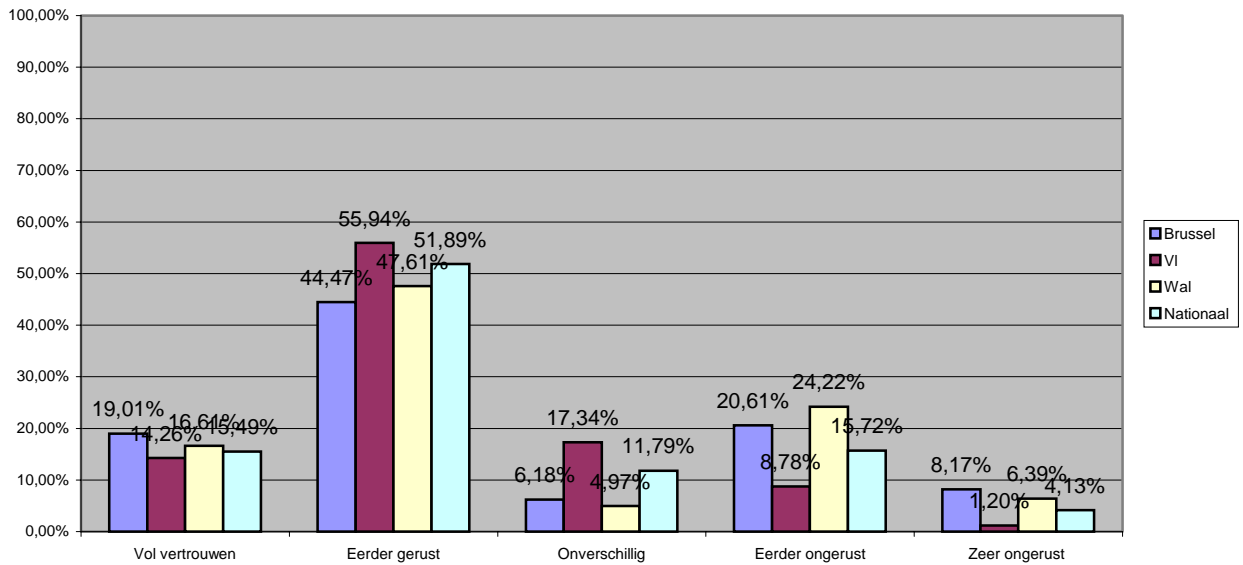
	%
Vol vertrouwen	15,5%
Eerder gerust	51,9%
Onverschillig	11,8%
Eerder ongerust	15,7%
Zeer ongerust	4,1%

De jongeren stralen een optimistisch realisme uit. **Ze voelen zich vrij zeker bij het idee dat ze hun professionele toekomst moeten overwegen** (67% is vrij tot zeer zeker). Eén jongere op vijf is eerder ongerust.

De analyse per regio leverde de volgende gegevens op: 70,2% van de Vlamingen voelt zich zeker, ten opzichte van 64,2% van de Walen en 63,5% van de Brusselaars. Meer dan één Waal op drie (30,6%) is ongerust, tegenover 28,8% van de Brusselaars en 10,0% van de Vlamingen.

We kunnen er van uitgaan dat deze percentages beïnvloed zijn door de huidige economische context in de verschillende regio's.

Vertrouwen bij het overwegen van hun professionele toekomst, per regio

IV.5. Welke personen zouden een actieve rol moeten spelen in hun professionele oriëntatie?

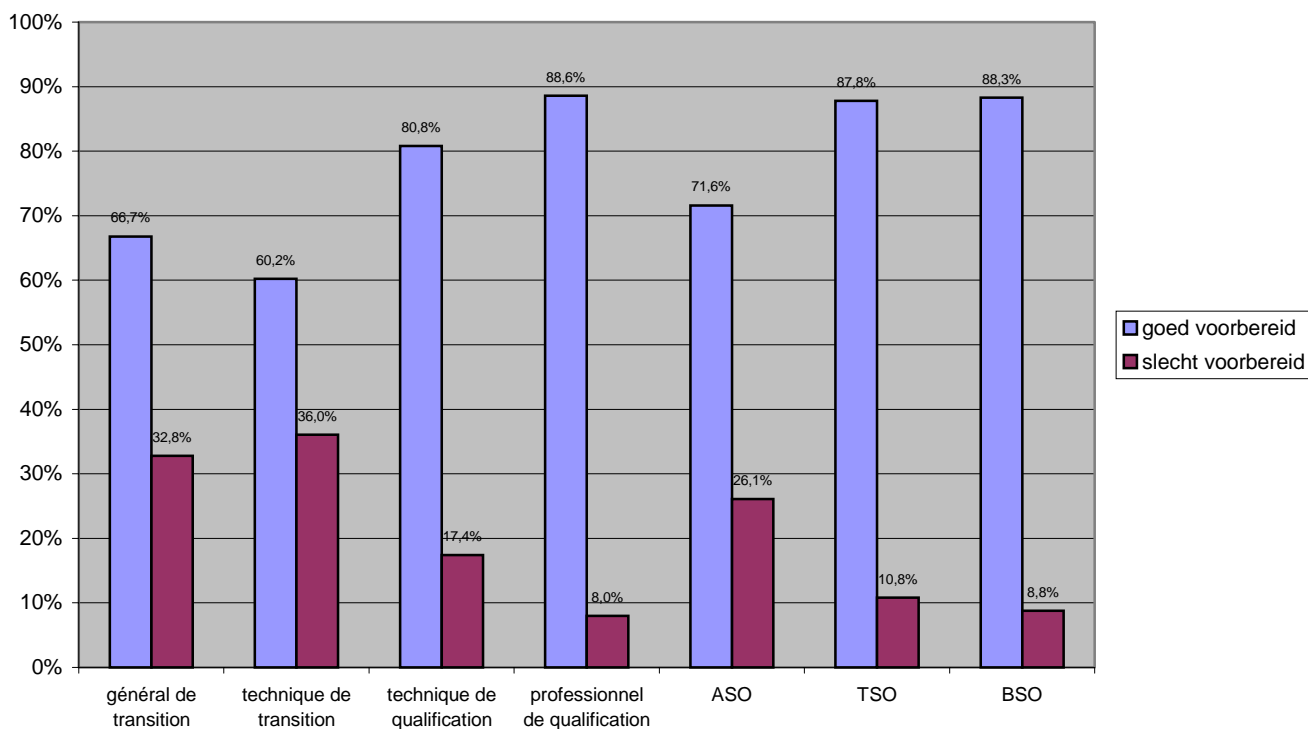
De meningen waren hier zeer verdeeld: de helft van de jongeren ziet voor niemand een actieve rol weggelegd in hun beroepskeuze, behalve zichzelf. De andere helft drukt een tegengesteld idee uit.

Bij dezen die anderen wel een rol geven in de beroepskeuze, denkt 43% aan de ouders, **36% aan iemand die al een beroep uitvoert** en 21% aan de middelbare school.

IV.6. In welke mate voelen ze zich voorbereid op hun professionele toekomst?

	<u>Vorbereiding op de Heel goed</u>	<u>Goed</u>	<u>Slecht</u>	<u>Zeer slecht</u>
<u>professionele toekomst</u>	<u>voorbereid</u>	<u>voorbereid</u>	<u>voorbereid</u>	<u>voorbereid</u>
%	12,5%	66,1%	16,8%	2,7%

Bijna acht jongeren op tien voelen zich goed of zeer goed voorbereid op hun professionele toekomst. Een jongere op vijf is slecht tot zeer slecht voorbereid.

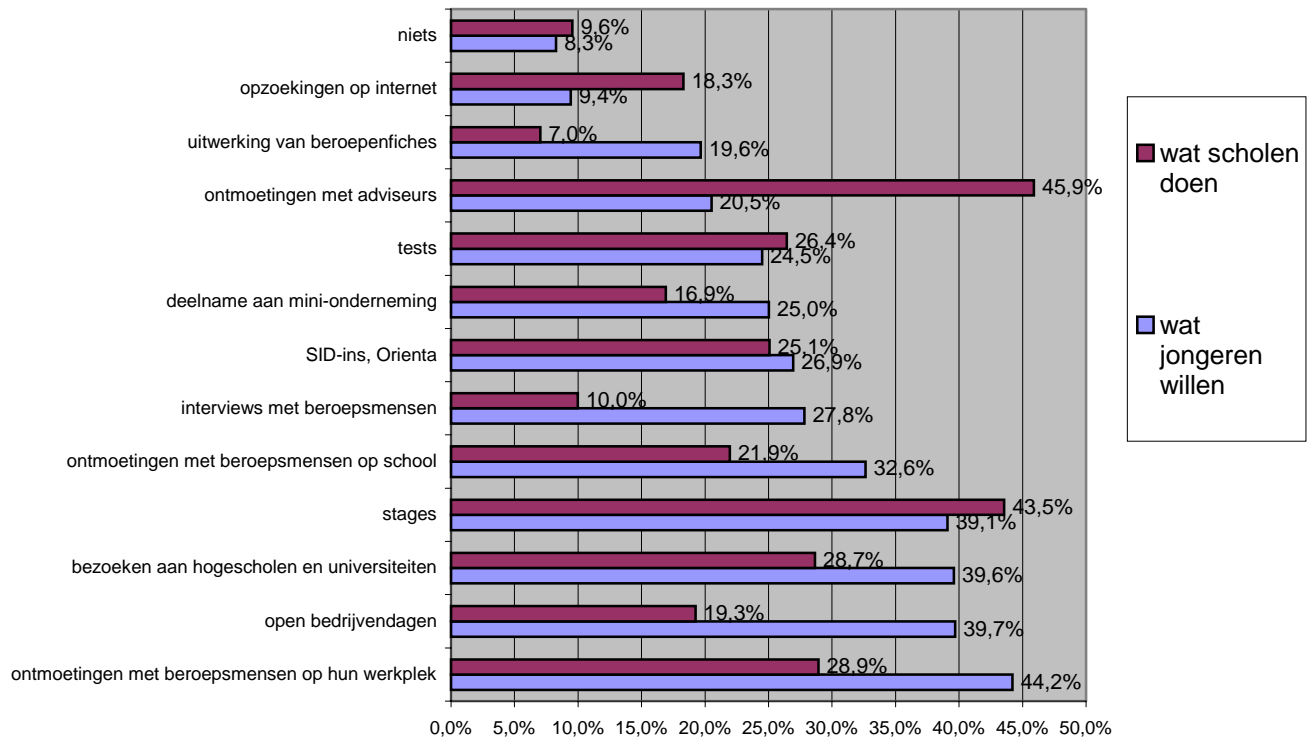

In de bovenstaande grafiek delen we de antwoorden in twee groepen: deze van de jongeren die een positief antwoord gaven (goed tot zeer goed voorbereid) en deze van de jongeren met een negatief antwoord (slecht tot zeer slecht voorbereid).

De eerste vier kolommen beelden de situatie af in het Franstalige onderwijs, de drie laatste in het Nederlandstalige onderwijs. Zowel bij de Franstalige als de Nederlandstalige leerlingen geldt dat hoe meer het onderwijstype gericht is op de praktijk of een beroep (BSO, technique de qualification, professionnel), des te beter de jongere zich voorbereid voelt op het beroepsleven.

Als we de gelijkaardige onderwijstypes vergelijken, zoals « général de transition » en « ASO » of « technique de transition » en « TSO », merken we dat de leerlingen uit het Nederlandstalige onderwijs zich in het algemeen beter voorbereid voelen op het beroepsleven.

IV.7. Welke activiteiten worden door de scholen en hun leerkrachten georganiseerd om de jongeren te helpen om hun professionele toekomst te bepalen?
En welke activiteiten wensen de jongeren?

Bij deze vraag kregen de jongeren een activiteitenlijst waarin ze twee zaken moesten aankruisen:

- enerzijds de activiteiten die hun school onderneemt,
- anderzijds de activiteiten die zij graag georganiseerd zouden zien.

Wat de school onderneemt

De analyse toont dat de scholen gemiddeld drie activiteiten op touw zetten om de jongeren te helpen hun professionele toekomst te bepalen. De twee hoofdactiviteiten zijn:

- ontmoetingen met adviseurs (Centrum voor Leerlingenbegeleiding, Jongeren Advies Centrum)
- stages (vooral in het beroepsonderwijs).

Eén jongere op tien heeft geen weet van activiteiten die door zijn/haar school georganiseerd worden om hem/haar te helpen bij de beroepsoriëntatie.

Wat de jongeren voorstellen

Er is een dichotomie tussen wat de jongeren wensen en wat de scholen effectief aanbieden.

De eerste zes acties die de jongeren wensen zijn, in volgorde van belangrijkheid:

- ontmoetingen met beroepsmensen buiten de school,
- open bedrijvendagen,
- bezoeken aan hogescholen en universiteiten,
- stages,

- **ontmoetingen met beroepsmensen op school,**
- **interviews met beroepsmensen.**

Van deze zes activiteiten voldoen blijkbaar de stages aan hun verwachtingen, en wensen de jongeren dat de vijf andere activiteiten vaker georganiseerd zouden worden.

De vier minst gewenste acties zijn:

- informatie zoeken op het internet
- de uitwerking van beroepenfiches
- ontmoetingen met adviseurs
- tests (om hun interesses te bepalen)

Vier jongeren op tien **wensen in contact te treden met mensen uit de professionele wereld**, in de vorm van ontmoetingen, bedrijfsbezoeken, stages of interviews.

* * * * *

Voor alle vragen, opmerkingen of suggesties,
aarzelt u niet om contact op te nemen met het DREAM team:

Lucie Roobrouck
Tel.: 02/739 38 68
lucie.roobrouck@ichec.be
Verantwoordelijke DREAM Brussel-Vlaanderen

Elisabeth De Coster
Tel.: 02/739 38 67
elisabeth.decoster@ichec.be
Responsable DREAM Bruxelles-Wallonie

DREAM Programma
Bd Brand Whitlock, 2
1150 Brussel
Fax: 02/739 38 63